

КЪМ ВЪПРОСА ЗА ИЗБОР НА ПРОФЕСИЯ (УНИВЕРСИТЕТСКА СПЕЦИАЛНОСТ) В УСЛОВИЯТА НА РЕПУБЛИКА ТУРЦИЯ**Мухаррем Ведат Ерйетиш**

Резюме: Статията представя възможностите за избор на професия в условията на република Турция, като особено внимание е отделено на перспективите пред студенти, завършили университетски специалности.

Ключови думи: професия, фактори за избор, скала за оценяване.

I. Увод

Във всеки момент от нашия живот вземаме решения, които често формират предпочитанията ни за в бъдеще. Избраната професия определя в известна степен начина ни на живот. Всеки човек притежава по рождение характерни само за него самия способности, потенциал, различни умения. През целия си живот хората се стремят да проявят, приложат и развият тези си качества. Професионалната среда, която би ни осигурила нужните за това възможности, е нашата работа. По този начин индивидът улавя смисъла на съществуването си и постига задоволеност. Но това би било възможно само при правилен избор на професионална среда и работа, която ще подхожда на потенциала и уменията, притежавани по рождение и ще изпълнява с любов, прилагайки по възможно най-добрия начин знанията и уменията, които са придобити в процеса на обучението. [1,3]

Въпросът за приложението на придобитите посредством обучение знания и умения е въпрос, на който тук искаме да обърнем по-специално внимание. Много голяма част от знанията получаваме по време на университетското си образование в условията на съответната образователна система, но реализацията зависи от икономическите условия в страната ни - Република Турция. Много често срещаме хора, които са ангажирани в дейности, които не са адекватни на полученото обучение или пък са абсолютно различни от него. Всъщност човек може да разбере, че в действителност е получил обучение за професия, която не желае да упражнява. Като пример за това най-често се посочват учителската и лекарската

професия в Република Турция. Приблизително 40% от хората в страната ни смятат, че се обучават в сфера, в която не желаят да работят. Когато се погледне написаното и казаното по въпроса, логиката изглежда много проста: хората притежават различни качества и ако изберат професии, които отговарят на техните особености, ще бъдат продуктивни и успешни, а в психологичен аспект ще постигнат и търсената задоволеност. Въпреки твърденията, че изборът на правилна професия зависи от личностните характеристики на индивида, влияние оказват и други фактори като околната среда, обществената нагласа, икономическата ситуация в страната и др.[2]

Настоящата работа си поставя за цел да се анализират различните фактори и се оцени тяхното влияние при вземане на подобни решения.

II. Възможни фактори

Нека предположим хипотетично, че следните фактори могат да повлияят при избора на бъдеща професия:

1. семейство;
2. приятели и обкръжаваща среда;
3. значимост на професията в обществото;
4. икономически престиж на професията;
5. личностен избор.

За подпомагане вземането на решение се предлага създаване на анкета, включваща въпроси изясняващи влиянието на всеки от предложените фактори. Оценката на това влияние може впоследствие да подпомогне вземането на решение.

Нека анализираме поотделно всеки фактор:

1. Семейство:

Родителите, които вземат под внимание както икономическите възможности, така и обществения престиж, вземат решения от името на своите деца без да отчетат областите на техните интереси. В общества, в които социализирането не се осъществява напълно, индивидите, най - често се задоволяват единствено с възможността да одобряват взетите от тяхно име решения. Това не им позволява да развият уменията си за вземане на решения и ги прави равнодушни към направените вместо тях избори. Семействата, в които преобладава този тип поведение, са семейства на закрилнически - натрапчиви майки и бащи. За определяне на движението от фактор „семејство“ лица в избора на професия в изследването са включени 4 въпроса от разработената анкета.

2. Приятели и обкръжаваща среда:

Едно от най - големите недоволства у младежите се поражда от натиска, който оказват семействата им върху тях и техните решения. Влиянието на приятелското обкръжение е с по-висок приоритет от влиянието, което оказват върху тях другите групи от обществото. Учениците от средните училища, които са пред избора на сфера на развитие или подготовка за кандидатстудентски изпит, изживяват период на пубертета и в съответствие с характеристиките на този период са много податливи на влиянието на приятелското обкръжение. Младежите лесно се влияят от съвети на приятели или от околната среда. Това е така, защото те се стремят да намерят и заемат място в обществото и изпитват нужда да бъдат приети в него. Това често води до избор на професии, които не съответстват на собствените им интереси и умения.

За определяне на движението от фактор „приятели и обкръжаваща среда“ лица в избора на професия в изследването са зададени 6 въпроса.

3. Значимост на професията в обществото:

Известно е, че човек трябва да практикува уважавана професия, за да се отнася и обществото към него с уважение. Не е реалистично да се очаква уважение чрез

механичното присъединяване към дадена уважавана професия.

Модерни в условията на Турция са мениджърските и инженерни специалности, но турката икономика не винаги разполага с база, чрез която да осигури работа за тези специалисти. Често ставаме свидетели на младежи, които избират професии само на базата на този фактор.

За определяне на движението от фактор „оценка на обществото“ лица в избора на професия в изследването са зададени 14 въпроса от анкетата.

4. Икономически престиж на професията:

Нивото на приходите се влияе директно от избраната професия и нивото на знанията в конкретната област. Ето защо младите хора се насочват към професии, за които мислят, че ще им носят по - големи доходи и с които ще се чувстват по - добре осигурени.

За определяне на движението от фактор икономически престиж лица в избора на професия в изследването са зададени 3 въпроса.

5. Личностен избор:

Това е индивидуален избор, направен съзнателно и без влиянието на други фактори. Тук изборът се прави с отчитане на субективната оценка на индивида за своите качества.

При този избор е важно:

1. Да се дефинира желаната област;
2. Опознавайки себе си да се определи областта, в която най-ярко би се проявил;
3. Да се определи типа личност по Holland (реалистичен, изследователски, артистичен, социален, предприемчив или конвенционален), а от там и научно-доказаните области, в които би намерил най-добра реализация. За подпомагане определението на типа личност са разработени въпроси по отделните типове:

- *реалистичен*: За определяне на лицата с реалистичен тип характер в изследването са зададени общо 20 въпроса.

- *артистичен*: За определяне на лицата с артистичен тип характер в изследването са зададени общо 21 въпроса.
- *предприемчив*: За определяне на лицата с предприемчив тип характер в изследването са зададени общо 38 въпроса.
- *конвенционален*: За определяне на лицата с конвенционален тип характер в изследването са зададени общо 28 въпроса.
- *изследователски*: За определяне на лицата с изследователски тип характер в изследването са зададени общо 55 въпроса.
- *социален*: За определяне на лицата със социален тип характер в изследването са зададени общо 42 въпроса.

За определяне на движението от фактор „индивидуален избор“ лица при определяне на специалността са предвидени множество въпроси в анкетата.

III. Анкета и скала за оценяване

В изследването се използва петстепенна скала от ликертов тип, като степенуването на опциите със съответните точки за тях е направено по следния начин:

- „Напълно съгласен” - 5
- „Съгласен” - 4
- „Не мога да преценя” - 3
- „Несъгласен” - 2
- „Напълно несъгласен” - 1

Калкулираните за всяка категория стойности по-късно могат да бъдат подложени на класифициране на категориите. Получената най-висока стойност при точкуването на категориите се счита за преобладаващият тип личност. Разработената на тази основа анкета съдържа 160 въпроса. Данните от нея могат да бъдат използвани за създаване на т.н. „невронна мрежа”. По този начин с прилагане на „алгоритми за обучение с учител” е възможно да се извърши итеративна

настройка на мрежата и тя да се използва за формиране на предложение за избор на евентуална професионална област и последваща по-добра реализация на кандидатстващия (търсещия) професия.

IV. Заключение

Предложената анкета и технология за нейната обработка позволява да се извърши обхватно изследване на влиянието на различните фактори при професионалната ориентация на кандидат-студенти от Република Турция. Авторът разработва невронна мрежа за обучение с учител (експерт) и по този начин ще реши задачата за професионален избор.

V. Литература

- [1] KERÇEYOĞLU - “Psikolojik Danışma ve Rehberlik”, Ankara 1994
- [2] KARAGÖZOĞLU C., Ve Kemertaş - “Eğitimde Üçüncü Boyut, Psikolojik Danışma ve Rehberlik”, Birsen Yayınevi, İstanbul 2004
- [3] ÖZGÜVEN, İ.E. - “Endüstri Psikolojisi Pdrem Yayınları”, Ankara 2003

За контакти:

докт. Мухаррем Ведат Ерйетиш
Технически университет – Варна
кат. „Автоматизация на производството“
ул. „Студентска“ №1, гр. Варна, ПК9000
България